

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 14/1998 vp

Hallituksen esitys laiksi opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä sekä siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 13 päivänä toukokuuta 1998 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen 59/1998 vp laiksi opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä sekä siihen liittyviksi laeiksi.

Lausunnot

Sivistysvaliokunta on pyytänyt esityksestä hallintovaliokunnan lausunnon. Lausunto HaVL 16/1998 vp on tämän mietinnön liitteenä.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Matti Rajakylä ja hallitussihteeri Ulla Taskinen, opetusministeriö
- lainsäädäntöneuvos Leena Vettenranta, oikeusministeriö
- opetusneuvos Erkki Hietakari, Opetushallitus
- ylitarkastaja Marita Höök, Tietosuojavaltuutetun toimisto

- yliaktuaari Ulla Kaipainen, Tilastokeskus
- lakimies Tapio Aaltonen, Väestörekisterikeskus
- pääsihteeri Anneli Roman, Ylioppilastutkintolautakunta
- ammattikasvatustarkastaja Jussi Lanakorpi, Länsi-Suomen lääninhallitus
- pääsihteeri Eero Leminen, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry
- rehtori Kari Raivio, Yliopistojen rehtorien neuvosto
- edunvalvontasihteeri Saana Siekkinen, Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitto SAKKI ry
- ammattikorkeakoulupoliittinen vastaava Kati Vellinki, Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijayhdistysten Liitto SAMOK ry
- puheenjohtaja Elinor Bradshaw, Suomen Lukiolaisten Liitto ry
- hallituksen jäsen Pasi Strömberg, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL..

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä. Lailla säädettäisiin näitä rekistereitä koskevat erityissäännöt, jotka ovat tarpeen henkilötietojen suojaa koskevan yleislain säännösten lisäksi. Ehdotusta valmisteltaessa on otettu

huomioon yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi, jäljempänä tietosuojadirektiivi, sekä vuonna 1995 voimaan tullut hallitusmuodon perusoikeussäännöksiä koskeva uudis-

tus, jonka mukaan henkilötietojen käsittelystä säädetään tarkemmin lailla.

Opiskelijavalintarekisteri koostuisi ammatillisen koulutuksen ja lukioiden yhteishakurekisteristä, ammattikorkeakoulujen yhteishakurekisteristä ja yliopistojen hakija- ja opinto-oikeusrekisteristä. Yliopistojen hakija- ja opinto-oikeusrekisteriä valmistellaan parhaillaan, muut rekisterit ovat olleet käytössä useita vuosia.

Esitykseen sisältyvät lisäksi ehdotukset laeiksi yliopistolain 18 ja 42 §:n muuttamisesta sekä ammattikorkeakouluopinnoista annetun lain 15 ja 29 §:n muuttamisesta. Yliopistolain säännös-

ten muutokseen sisältyy opiskelijavalintarekisteriä koskevan viittauksen lisäksi opintosuoritusten arvosteluun osallistuvia koskeva muutos. Ammattikorkeakouluopinnoista annettuun lakiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan opiskelija voi samana lukuvuonna ottaa vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelijapaikan, ja muutettaisiin muutoksenhakua koskevia säännöksiä.

Hallituksen tarkoituksena oli, että ehdotetut lait olisivat tulleet voimaan 1 päivänä elokuuta 1998.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Hallituksen esityksen tavoitteena on saattaa henkilötietojen suoja opiskelijavalintaan ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen liittyvässä henkilötietojen käsittelyssä täyttämään 17.7.1995 annettuun hallitusmuodon perusoikeusuudistukseen sisältyvien tietosuoja-säännösten sekä yksilöiden suojelua henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaata liikkuvuutta koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (95/46/EY) vaatimukset. Henkilötietojen rekisteröinnistä on säädettävä lailla, koska se merkitsee henkilön kannalta poikkeamista hallitusmuodossa säädetyistä yksityisyyden suojasta.

Lakien tarkoituksena on tehostaa niiden keskeisten tietojen välitystä, jotka ovat tarpeen yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijavalinnoissa, sekä huolehtia kotimaisten ja eurooppalaisten tietosuojamääräysten huomioon ottamisesta. Valiokunta pitää näitä pyrkimyksiä kannatettavina.

Hallintovaliokunta on lausunnossaan sivistysvaliokunnalle käsitellyt lakiehdotuksia lähinnä

tietosuojan kannalta. Hallintovaliokunta on tehnyt myös lukuisia tarkennuksia pykäliin ottaen huomioon erityisesti perustuslakivaliokunnan kannanotot hallitusmuodon 8 §:n vaatimuksista. Sivistysvaliokunta yhtyy näiltä osin hallintovaliokunnan lausunnossa ehdotettuihin muutoksiin.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. lakiehdotus

1 §. Pykälän 2 momentin mukaan opiskelijavalintarekisteriä pitää Opetushallitus. Lisäksi lääninhallitukset osallistuvat rekisterinpitoon 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitettujen osarekistereiden osalta Opetushallituksen lukuun.

Hallintovaliokunta esittää lausunnossaan, että lääninhallitukset osallistuvat 1 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdissa tarkoitettujen osarekisterien pitoon sen mukaan kuin asianomainen ministeriö tarkemmin määrää. Hallintovaliokunta lähtee kannanotossaan siitä, että viranomainen huolehtii itsenäisesti ja omavastuista sille annetuista tehtävistä.

Sivistysvaliokunta kuitenkin katsoo, että lääninhallitusten osalta tulisi pitää erillään kysymys rekisterinpitäjästä, yhteishakujärjestelmien käytännön hallinnointi ja tulosohejaus.

Lailla opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annettaisiin näitä rekistereitä koskevat erityissäännökset, jotka ovat tarpeen henkilötietojen suojaa koskevan yleislain säännösten lisäksi. Rekisterinpidon osalta on pidetty tarkoituksenmukaisena, että on vain yksi rekisterinpitäjä eli Opetushallitus. Ammattikorkeakoulujen sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishakujärjestelmien käytännön järjestelyjä koskevat säännökset sisältyvät ao. yhteishakujärjestelmistä annettuihin asetuksiin. Näitä käytännön järjestelyihin liittyviä tehtäviä on asetusten mukaan sekä opetusministeriöllä että Opetushallituksella ja lääninhallituksilla. Opetusministeriö tekee tulossopimukset sekä Opetushallituksen että sivistystoimen osalta lääninhallitusten kanssa.

Edellä todetun perusteella sivistysvaliokunta esittää, että 1 §:n 2 momentti hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisena.

2 ja 3 §. Hallintovaliokunnan lausunnossa todetuilla perusteilla valiokunta ehdottaa, että 2 ja 3 § hyväksytään hallintovaliokunnan esittämässä muodossa.

5 §. Hallintovaliokunnan lausunnossa todetuilla perusteilla valiokunta ehdottaa, että 5 § hyväksytään hallintovaliokunnan esittämässä muodossa.

Lisäksi valiokunta on lisännyt 3 kohtaan erehdyksessä pois jääneet viittaukset työttömyysturvalakiin ja työmarkkinatuesta annettuun lakiin.

8 ja 9 §. Hallintovaliokunnan lausunnossa todetuilla perusteilla valiokunta ehdottaa, että 8 ja 9 § hyväksytään hallintovaliokunnan esittämässä muodossa.

2. lakiehdotus

18 §. Valiokunta toteaa, että säännöksellä ei ole tarkoitus puuttua yliopistojen autonomiaan opiskelijoiden määrän ja valintojen sisällön osalta.

3. lakiehdotus

15 §. Ammattikorkeakoulujen ammattikorkeakoulututkintoon johtavat opinnot ovat toisin kuin yliopistoissa joko nuorille järjestettäviä tai aikuiskoulutuksena järjestettäviä. Aikuiskoulutuksena järjestettävät tutkintoon johtavat opinnot eivät kuulu ammattikorkeakoulujen yhteishakurekisterin piiriin, jonka avulla ammattikorkeakoulujen puolella seurataan yhden korkeakoulupaikan toteutumista. Tällä hetkellä huomattava osa näistä aikuisopiskelijoista tähtää opinnoissaan opistoasteen tai ammatillisen korkeasteen tutkinnon korottamiseen ammattikorkeakoulututkinnoksi. Aikuiskoulutuksena järjestettävään tutkintoon johtavien opintojen osalta on vielä tarpeen selvittää, voidaanko ja missä vaiheessa ne saattaa yhden korkeakoulupaikan järjestelmän piiriin.

Edellä todetun johdosta valiokunta ehdottaa muutosta 3. lakiehdotuksen 15 §:n 3 momenttiin.

Voimaantulosäännökset

Ottaen huomioon hallituksen esityksen eduskuntakäsittelyn vaatiman ajan, valiokunta on muuttanut lakien voimaantulosäännökset voimaantulon osalta.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muutettuina seuraavasti:

1.

Laki

opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Opiskelijavalintarekisteri

1 §
(Kuten HE)

2 §
Käyttötarkoitus

Opiskelijavalintarekisterin osarekistereitä käytetään :

1) yliopistojen hakija- ja opinto-oikeusrekisteriä valittaessa opiskelijoita yliopistolaissa (645/1997) tarkoitettuihin alempiin ja ylempiin korkeakoulututkintoihin johtaviin opintoihin;

2) ammattikorkeakoulujen yhteishakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammattikorkeakouluopinnoista annetussa laissa (255/1995) tarkoitettuun ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin;

3) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998) ja lukiolaissa (629/1998) tarkoitettuihin koulutuksiin.

(4 kohta poist.)

Opiskelijavalintarekisteriä käytetään seuraaviin toimintoihin:

(1 kohta kuten HE)

2) koulutukseen hakeutumisen ja opiskelijavalinnan järjestämiseen, johon yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinnassa kuuluvat myös yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelijapaikan vastaanottamista koskevat järjestelyt, sekä hakeutumisen ja valinnan seurantaan;

(3—6 kohta kuten HE)

3 §

Tietosisältö

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Kuhunkin 1 §:n 1 momentissa mainittuun osarekisteriin voidaan tallettaa *(poist.)* 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen tietojen lisäksi myös muita , osarekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja, joilla on merkitystä arvioitaessa hakijoiden soveltuvuutta 2 §:stä ilmenevään koulutukseen tai ammattiin taikka valittaessa hakijoita koulutuspoliittisten tai yksilöllisten koulutustarpeiden perusteella.

4 §
(Kuten HE)

5 §

Tietojen luovuttaminen

Opiskelijavalintarekisteristä saa luovuttaa 3 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettuja tietoja salassapitosäännösten estämättä siinä määrin kuin vastaanottajan jäljempänä mainittujen tehtävien hoitamiseksi on tarpeen:

(1 kohta kuten HE)

2) asianomaiselle ministeriölle ja tilastokeskukselle koulutusjärjestelmän seurantaa koskevien selvitysten laatimista varten;

3) kansaneläkelaitokselle opintotukiasioiden käsittelyä varten sekä kansaneläkelaitokselle ja työvoimaviranomaiselle työttömyysturvalain (602/1984) mukaisen työttömyysturvan sekä työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993), pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetun lain (709/1997) ja työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetun lain

(1402/1997) mukaisen tuen saamisen edellytysten selvittämistä varten; sekä
(4 kohta kuten HE)
(2 mom. kuten HE)

6 §
(Kuten HE)

2 luku

Ylioppilastutkintorekisteri

7 §
(Kuten HE)

8 §

Tietolähteet, tietosisältö ja tietojen säilytysaika

(1 mom. kuten HE)
Ylioppilastutkintorekisteriin talletetaan:
1) kokeisiin ilmoittautuneista ja osallistuneista nimi, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli sekä suoritettua lukiokoulutusta koskevat tiedot ;
(2 ja 3 kohta kuten HE)
Ylioppilastutkintorekisteriin voidaan tallettaa 2 momentissa mainittujen tietojen lisäksi rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia, kokelaskohtaisia tietoja ylioppilastutkinnos-

ta sekä tutkinnon suorittamistavasta ja järjestämisestä.

(4 mom. kuten HE)

9 §

Tietojen luovuttaminen

Opiskelijavalintarekisteriin luovutetaan 8 §:n 2 momentissa tarkoitetut, opiskelijavalintaa varten tarpeelliset (*poist.*) tiedot niistä henkilöistä, jotka ovat osallistuneet ylioppilastutkintoon ja hakeneet johonkin 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuun koulutukseen.
(2 mom. kuten HE)

3 luku

Erinäiset säännökset

10 ja 11 §
(Kuten HE)

12 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .
(2 ja 3 mom. kuten HE)

2.

Laki

yliopistolain 18 ja 42 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 27 päivänä kesäkuuta 1997 annetun yliopistolain (645/1997) 18 §:n 4 momentti,
muutetaan 42 §:n 2 momentti ja
lisätään 18 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, seuraavasti:

18 ja 42 §
(Kuten HE)

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
kuuta 199 .

3.

Laki

ammattikorkeakouluopinnoista annetun lain 15 ja 29 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammattikorkeakouluopinnoista 3 päivänä maaliskuuta 1995 annetun lain (255/1995)
15 §:n 2 ja 3 momentti ja 29 § seuraavasti:

15 §

Opiskelijavalinta

(2 mom. kuten HE)

Opiskelijat ottaa ammattikorkeakoulu sen
mukaan kuin asetuksella tarvittaessa säädetään.
Opiskelija voi ottaa samana lukuvuonna vastaan
vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan
opiskelupaikan, *jollei aikuiskoulutuksena järjes-*
tettävien opintojen osalta asetuksella toisin sää-

detä . Opiskelijaksi hakevalla on oikeus hakea
ammattikorkeakoululta oikaisua opiskelijaksi
ottamista koskevaan päätökseen sen mukaan
kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

29 §

(Kuten HE)

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
kuuta 199 .

(2 mom. kuten HE)

Helsingissä 20 päivänä marraskuuta 1998

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kirsti Ala-Harja /kok
jäs. Tapio Karjalainen /sd
Ossi Korteniemi /kesk
Irina Krohn /vihr
Risto Kuisma /rem (osittain)
Reino Laine /vas
Päivi Räsänen /skl

Säde Tahvanainen /sd
Hannu Takkula /kesk
Irja Tulonen /kok
Anu Vehviläinen /kesk
vjäs. Tuija Pohjola /sd (osittain)
Kari Uotila /vas.